

30 let v konzumní společnosti aneb Proměny ekologického chování Čechů po revoluci

Praha, 18. listopad 2019

Když před 30 lety padl v České republice komunistický režim, jednu z mnoha zásadních změn v naší zemi představoval rychlý nástup konzumní společnosti a s ním související zvýšená produkce odpadů, kterých se lidé často neuměli zbavovat. Vzhledem k tomu, že na životní prostředí minulý režim nebral přílišné ohledy, chyběla i patřičná legislativa, a tak ještě v 90. letech například hromady elektroodpadu ještě stále končily na černých skládkách. Velký obrat nastal po roce 2005 s příchodem novely o odpadech a s proměnou smýšlení Čechů o ekologii. Dnes nás už většina poctivě třídí odpad, odevzdává staré baterie, šetří s energiemi a vodou. Cím dál více lidí též propadá trendu bezobalového nakupování či zero waste domácností.

Sametová revoluce, jejíž 30. výročí jsme si letos 17. listopadu připomněli, nepřinesla naší zemi jen vytouženou demokracii, ale zároveň otevřela dveře kapitalismu a s ním konzumní společnosti. Lidé nadšení plnými regály nového zboží nakupovali, měnili staré mnohokrát opravované spotřebiče za nové, doplňovali vybavení bytů a domů. S rostoucím konzumem ovšem prudce narostla také produkce nejrůznějších odpadů. Například komunálního odpadu dle dat Českého statistického úřadu (ČSÚ) vyprodukoval v roce 2002 každý obyvatel Česka průměrně 279 kilogramů, v roce 2008 to bylo již 305 kilogramů, v roce 2018 351 kilo. Velký nárůst odpadové produkce dobře dokládá vývoj produkce elektroodpadu.

Kolik elektroniky by se našlo v českých domácnostech v roce 1989? Statistiky toho bohužel moc nenapoví, ale starší generace si jistě vzpomene, jaký luxus byl televizor či jak dlouho se muselo šetřit na pračku nebo ledničku. Osobní počítač, dnes zcela běžné vybavení domácnosti, vlastnila podle ČSÚ v roce 1989 jen necelá 2 procenta českých domácností, v roce 1999 už téměř 15 procent, v roce 2009 to bylo 54,2 procenta a vloni bychom napočítali hned 78,4 procenta domácností s PC. Třeba televizor pak v roce 2017 vlastnilo celých 95 procent českých domácností. Jak se s technologickým pokrokem stávala elektronika čím dál dostupnější a jak přibývalo velké množství malých elektrozařízení, začalo logicky přibývat elektroniky, které se lidé potřebovali zbavit. Zpočátku ale málokdo věděl jak.

Železné neděle vystřídaly černé skládky

„Z dob před rokem 1989 si určitě mnozí ze starší generace vzpomenu na takzvané železné neděle, kdy se cokoli, co dosloužilo a obsahovalo alespoň trochu železa (včetně elektrozařízení), vyneslo před dům nebo někam na náves, odkud se pak hromadně sváželo. Tehdy se však trvanlivost jednotlivých výrobků počítala na desítky let. Televize vydržela klidně i dvacet let, stejně tak lednička. Nabídka na trhu také nebyla nijak závratná, proto bylo i elektroodpadu méně. To se změnilo právě po roce 1989, kdy byl náš trh postupně zásobován technikou z vyspělejších států, černobílé televize nahradily barevné, na místa starých šnekových přišly pračky automatické a lidé se začali svých starých spotřebičů zbavovat. I těch, které měli uskladněny na dvorcích, ve sklepech a na půdách,“ popisuje **David Vandrovec**, generální ředitel společnosti **REMA**, které v tuzemsku zajišťují zpětný odběr a recyklaci elektrozařízení, baterií a akumulátorů a solárních panelů. Jak produkce elektroodpadu prudce narůstala, začala být čím dál aktuálnější otázka, jak se jej zbavovat ekologicky. Kolektivní systémy pro jeho sběr se u nás začaly objevovat od roku 2005, kdy u nás vstoupila v platnost novela zákona o odpadech, kterou se zavedly recyklační poplatky za elektrospotřebiče a povinnost jejich zpětného odběru, zpracování a ekologicky šetrného odstranění. Pro ilustraci – v roce 2017 průměrný občan České republiky podle dat Ministerstva životního prostředí odevzdal k recyklaci 8,6 kg vysloužilého elektrozařízení.

Recyklační poplatky pomohly, změna mentality ještě víc

„Díky zavedení recyklačního poplatku si konečný spotřebitel koupí výrobku zjednodušeně řečeno rovnou zaplatil, že se výrobci a prodejci postarají o jeho staré vysloužilé elektrospotřebiče a současně o ten jeho nově koupený na konci jeho životního cyklu. Pro lidi tak přestalo mít ‚smysl‘ vyhodit staré

*spotřebiče někde u lesa, protože jejich ekologické zpracování už předem mají uhrazeno," říká **David Vandrovec**. I díky zavedení nových pravidel tak začaly z české krajiny mizet černé skládky s hromadami starých ledniček a dalších velkých domácích spotřebičů. Tomu ovšem napomohla také postupná změna v mentalitě samotných lidí, a to nejen s ohledem na nakládání s elektroodpady, ale na chování vůči životnímu prostředí obecně. „Bez spotřebitelů by udržitelné a bezpečné nakládání s odpady nebylo možné. To, že výrobce má legislativní povinnost a že ručí za ten daný výrobek i poté, co skončí jeho životní cyklus, je hezké. To, že na to, aby mohl sběr a svoz a odevzdání k recyklaci provést, má prostředky vybrané od spotřebitele, je také hezké. Ale pokud by spotřebitel nebyl ochoten či sám nechtěl se svých odpadů zbavit správně a ekologicky, to znamená někam je odevzdat, někam je donést, někam je poslat, tak by to nefungovalo," je přesvědčen **David Vandrovec**.*

Třídíme jako diví, šetříme energiemi i vodou

Naštěstí ze strany občanů nakládání s odpady i další ekologické tendence fungují. Celkově lze konstatovat, že se Češi už několik let vezou na „zelené vlně“. Podle průzkumu Eurobarometr zveřejněného Evropskou komisí například již v roce 2008 75 procent Čechů souhlasilo s tvrzením, že vliv na životní prostředí má každý jedinec, stejně jako svou roli při jeho ochraně. Dvě třetiny českých respondentů daného výzkumu současně uvedlo, že třídí odpad, polovina šetří energií a 37 vodou. V roce 2018 pak dle údajů společnosti EKO-KOM třídilo odpad 73 procent obyvatel České republiky. Energiemi se pak dle průzkumu agentury IPSOS pro společnost E.ON provedené v roce 2017 snaží šetřit 88 procent Čechů, vodou podle stejného zdroje 85 procent domácností. „Co se týče úspory elektřiny, nejvíce lidé sázejí na úsporné žárovky, používá je 81 procent tuzemských domácností. Vodou šetří hlavně v koupelně: 69 procent lidí s ohledem na úsporu vody dává přednost sprše před koupelí," doplňuje **Michal Doležel** z projektu **E.ON Rádce**.

Ekologii ano, ale ne na úkor životní úrovně

Ekologie a udržitelnost je přitom pro Čechy velké téma v osobním životě i v zaměstnání. Především mladší ročníky se velmi zajímají o to, jak se jejich zaměstnavatel staví k takzvané společenské odpovědnosti firem, do níž samozřejmě patří i ochrana životního prostředí. Hojně diskutované je téma využívání druhotných surovin, recyklace či upcyklace, tedy využití odpadních materiálů pro nové a kvalitativně lepší produkty. Sílí také trend používání ekologicky šetrných čisticích prostředků, roste i zájem o takzvané bezobalové nakupování a čím dál více se mluví o fenoménu zero waste domácností. Na druhou stranu stále ještě převažuje počet lidí, kteří se pro dobro životního prostředí nechtějí příliš omezovat. Dobře to ilustruje příklad silniční dopravy. Tu podle zmíněného průzkumu E.ONu vnímá jako velkou ekologickou zátěž 83 procent Čechů, jen pětina z nich ovšem na základě tohoto svého přesvědčení omezuje jízdu autem. Rozsáhlý průzkum Masarykovy univerzity vypracovaný ve spolupráci se Státním fondem životního prostředí z roku 2018 rovněž ukázal, že v zájmu ochrany přírody by svou životní úroveň bylo ochotno snížit jen necelých 28 procent lidí a jen 19 procent by ze stejného důvodu souhlasilo s placením vyšších cen.

Kontakt

Markéta Faltysová

Senior PR manager (Praha)

[LESENSKY.CZ](http://lesensky.cz) s.r.o

mobil: +420 770 667 100

e-mail: faltysova@lesensky.cz

Impact Hub Praha, Drtinova 557/10, Praha 5

www.lesensky.cz